

Rozhovor s americkým kulturním antropologem Johnem Michaellem Coggeshallem

John Michael Coggeshall je americkým kulturním antropologem, který působí na Clemson University ve státu Jižní Karolína na východním pobřeží Spojených států amerických. Primárním výzkumným zájmem Johna M. Coggeshalla jsou americké etnické skupiny, věnoval se také vlivu turismu v pobřežní oblasti Jižní Karolíny a během svého pedagogického působení věnoval pozornost také aspektu genderových identit ve vězeňském prostředí. Jako kulturní antropolog si vždy cenil příležitostí umožnit komunitám představit vlastní příběh vlastními slovy, což vedle dalších ukázal v publikaci *Liberia, South Carolina: an African American Appalachian Community*, která je orální historií enklávy potomků osvobozených otroků, kteří stále žijí na zemi, kterou jejich předkové získali v roce 1865. Dr. Coggeshall tráví zimní semestr 2019/2020 na půdě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kde na Ústavu etnologie vyučuje v anglickém jazyce dva kurzy, kurz *Anthropological Theories* věnovaný teorii a dějinám kulturní antropologie a *Ethnographic Fieldwork* věnovaný metodologii terénního výzkumu. Na půdě Ústavu etnologie jsme se také společně setkali, abychom prodiskutovali jeho vězeňský výzkum a studii o genderových a sexuálních identitách ve věznicích *‘Ladies’ behind bars: a liminal gender as cultural mirror* i to, jak vnímá kulturní identitu Čechů.

* * *

Alena Lochmannová: Miku, jste známý především pro své práce spojené s výzkumem amerických etnických skupin, ale věnoval jste se i vězeňskému výzkumu. Mohl byste mi prozradit více o vašem výzkumném zaměření, jakými tématy jste se ve své kariéře zabýval a jaká pro vás byla a jsou ta nejvýznamnější?

John M. Coggeshall: Vždycky jsem se zajímal o americké regionální a etnické skupiny. Tedy jsem začal jakýsi základní výzkum v oblasti Ozark Mountains v Missouri a Arkansasu a poté jsem pro potřeby své disertační práce studoval německé komunity v Americe, kdy jsem se snažil nalézt základní charakteristiky toho, co odlišuje Američany německého původu od ostatních a ostatní od Američanů německého původu. To znamená, že jsem se věnoval etnické identitě a skupinovým charakteristikám. Po skončení svého doktorského studia jsem realizoval několik projektů týkajících se etnických komunit v Jižní Illinois, zde byly především komunity těžařů uhlí a farmářů složených z evropských imigrantů, Italů, Slováků, Němců, Angličanů, Irů. Zajímaly mě skutečnosti, na základě kterých komunity vytváří a udržují smysl pro identitu. Poté jsem se přesunul do Jižní Karolíny a měl jsem jiné příležitosti, ale zájem o regionální a etnické komunity mě neopustil, takže jsem se těmito tématům věnoval i zde. Můj vězeňský výzkum byl úplnou náhodou. Dokončil jsem svá doktorská studia, hledal jsem práci a hledal jsem nějakou příležitost pro učení. Má univerzita mi v té době nabídla výuku v univerzitních kurzech v mužských věznicích, a jelikož jsem potřeboval nějakou pedagogickou zkušenost, tak jsem si řekl, že té možnosti využiji. Dva semestry jsem tedy vyučoval ve dvou mužských věznicích se středním stupněm zabezpečení, tedy jedna z mých prvních zkušeností s výukou byla ve vězení. Užil jsem si to do té úrovně, kdy jsem si uvědomoval, že to pro mě byla nová zajímavá kulturní zkušenost. V mnoha ohledech to ale bylo velmi deprimující, obecně represivní, a tedy v době, kdy jsem tento projekt ukončil, jsem věděl, že

se nechci vrátit. Dostal jsem jinou práci, přesunul jsem svoji pozornost na jiné oblasti. Ale když jsem byl ve vězení, rozhodl jsem se, že se budu věnovat pozorování prostředí, snažil jsem se pochopit, co se ve skutečnosti za mřížemi děje, mluvil jsem s řadou odsouzených zcela neformálně před výukou, nebo když jsme společně jedli a byl jsem stále více pohlcen skutečností, jaký je život ve vězení z pohledu uvězněných jedinců. Ne nezbytně v teoretické rovině, ale spíše v deskriptivní rovině. A jedna z mých kamarádek se vždy zabývala tématem genderu. V té době dávala dohromady materiály pro American Anthropological Association týkající se interdisciplinární perspektivy ve vazbě na gender a požádala mě, zda nemám nějaké zajímavé informace týkající se tohoto tématu z mého výzkumu Američanů německého původu. A já jí tehdy odpověděl, že vlastně ne, ale pamatuji se, že jsem se zarazil a řekl jí: „Ale poměrně zajímavé věci se dějí za vězeňskými mřížemi.“ A tehdy jsem s tématem genderových a sexuálních identit vystoupil na konferenci. Bylo to téma, které bylo velmi dobře přijato, a tak vznikla samostatná studie, na kterou jsem ve skutečnosti velmi pyšný. Ale jak vidíte, vězeňský výzkum stál svým způsobem stranou oproti mým výzkumným aktivitám v oblasti etnické identity, což bylo dáno nejen tím, že jsem se ubíral jiným směrem, zajímala mě jiná témata, ale také částečně proto, že pro mě jako pro antropologa bylo těžké vidět kolem sebe onu restrikcí vůči lidem, kteří hřešili a byli zde z určitého důvodu, čehož jsem si byl vědom, nicméně stále to byli mí studenti.

Alena Lochmannová: Ani v prostředí České republiky není vzdělávání odsouzených neznámou, odsouzení mají v určité míře možnost doplnit si vzdělání a v rámci programu zacházení mohou často navštěvovat i řadu vzdělávacích kroužků. Nicméně zajímavé je, že zmiňujete, že se jednalo o výuku předmětů na univerzitní úrovni. Mohl byste mi více přiblížit, co jste ve věznicích učil nebo jak byla výuka zde organizována?

John M. Coggeshall: Jedním z problémů, kterému čelí americká společnost, je ten, že máme obrovský rozdíl na úrovni příjmů mezi bohatými a chudými. Břemeno chudoby dopadá, nikoliv exkluzivně, ale velmi často, na ramena minorit. Stejně tak v řadě případů nejsou rovnoměrně distribuovány ani příležitosti ke vzdělání, kdy chudí lidé často nemají takový přístup ke kvalitnímu vzdělávání, jako lidé z dobře situovaných příměstských čtvrtí. A jedna z věcí, která mě skutečně šokovala, když jsem poprvé vstoupil do vězeňské instituce, nastala v situaci, kdy jsem vstoupil do budovy, která byla určena pro vzdělávání, a viděl jsem třídu, kterou bych nazval jako třídu základní školy, třídu, ve které byla na zdi umístěna velká písmena, základní slova... a já jsem si tehdy uvědomil, že ve vězení jsou pravděpodobně dospělí lidé, přičemž někteří z nich neumějí číst nebo psát, a to dokonce ani na úrovni úvodních ročníků základní školy. A to mě skutečně překvapilo. Výuka na vězeňské úrovni tak zahrnovala předměty na úrovni základní školy týkající se toho, jak číst abecedu, jak číst základní anglická slova, přecházela přes předměty na úrovni středoškolského vzdělání, na úrovni praktických škol typicky se zaměřením na automechaniku, opravy klimatizace, topení a podobné praktické schopnosti. A pak po určitou dobu univerzity ve Spojených státech nabízely v těchto institucích kurzy na univerzitní úrovni, kdy mohli odsouzení vystudovat základní bakalářské studium, nikoliv v konkrétní oblasti, ale v oblasti obecných studií. Očekávalo se, že by následně mohli získat po propuštění lépe placenou práci. Samozřejmě v závislosti na státním rozpočtu byly někdy možnosti tohoto programu redukovány, protože ve Spojených státech byly doby, kdy chtěli lidé přistupovat velmi tvrdě ke kriminalitě a odsouzeným a jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, je způsob, kdy redukuje tzv. humanitu ve vězení. Teorie říká, že když uděláte pro odsouzené život ve vězení složitý, nebudou se chtít vrátit, ale stejně jako já dobře víte, že recidiva má řadu důvodů, a tak je mnohem lepší dát odsouzeným něco, čemu se mohou věnovat, na co se mohou soustředit, nabídnout jim nějakou formu středního či vysokoškolského studia. Kurzy, v nichž jsem já přednášel, byly kurzy na juniorské a seniorské úrovni, vysokoškolské kurzy třetí a čtvrté úrovně. Byly to kurzy, které bych přednášel na vysoké škole, takže jsem

přednášel o kultuře nativních Američanů, vyučoval jsem kurz americké kultury... a požadavek na studenty byl ten, aby už v minulosti absolvovali dva roky univerzitního studia, v takovém případě se jednalo o juniorskou úroveň studia. Obecně řečeno tak byli intelektuálně připraveni pro přednášky, jež jsem vedl. A studenti, které jsem učil, byli svým způsobem obdobní jako studenti obecně, čímž chci říct, že několik z nich nebylo příliš zaujatých, studovali jen proto, že potřebovali studovat, ačkoliv téma je příliš nezajímalo. Ale obecně mohu říci, že jsem byl velmi potěšen zpětnou vazbou, již jsem dostával od odsouzených, kteří navštěvovali mé přednášky. Mnoho z nich pracovalo, chodilo na výuku, snažili se a dělali jednoduše to, co chceme od našich studentů, aby dělali.

Alena Lochmannová: Jak vnímáte otázku předvězeňské a vězeňské identity? Identita je vaším tématem a mě zajímá, zda vnímáte onu změnu, kdy jedinec nedobrovolně vstupující do vězeňské instituce přizpůsobuje svoji identitu, své jednání v interakci s ostatními odsouzenými, nicméně s roky trestu odnětí svobody se tato falešná identita stává tou pravou, kdy je předvězeňská identita nahrazena identitou vězeňskou?

John M. Coggeshall: Myslím si, že to, co se mění, jsou strategie přežití. A mnoho odsouzených mi řeklo, že pokud se chcete změnit, abyste byla schopna se znovu vrátit do normální, typické společnosti, musíte v sobě najít sílu udělat toto rozhodnutí. A tak si myslím, že ta změna, která se objevuje, objevuje-li se, je změna způsobu, jak v tomto ohledu uspět. A cesta k úspěchu zahrnuje sebekontrolu, vzdělávání se, zahrnuje jednání dospělého a zodpovědného jedince. V tomto smyslu si myslím, že se řada odsouzených změní. Myslím, že to, co někdy nastává u těch, kteří, nikoliv nutně se stanou spořádanými občany, ale úspěšně projdou vězeňským prostředím, je, že se naučí strategiím přežití ve vězení, což pro mě bylo velmi zajímavé, to, co se musíte jako odsouzený naučit, abyste byla schopna úspěšně směřovat vlastní život za mřížemi. A v tomto smyslu si myslím, že dochází ke změně na úrovni jednotlivce, a může se stát, že i tato změna je pozitivní, pokud například odsouzený získá schopnost sebekontroly, může si tuto schopnost vzít po propuštění do svého občanského života a úspěšněji jej vést. Na druhou stranu, když se naučíte manipulaci, kontrole informací, může to mít opačný efekt, a tak se domnívám, že proces rehabilitace odsouzeného ve vězení, což je jeden z ideálních cílů uvěznění, vyžaduje, aby odsouzení získali dovednosti rozvinutého světa, což je myslím to, co by instituce měla a může odsouzeným poskytovat. Ale potřebují také sebekontrolu, zodpovědnost a tyto schopnosti pramení z uvědomění si, že jste lidská osobnost, která je inteligentní, která má význam a hodnotu, a toto je možno získat v rámci programu zacházení, stejně jako v rámci procesu dospívání. V mé zemi existuje fluktuace mezi tím být extrémně punitivní, být brutální k odsouzeným, versus rehabilitace a dělání všeho možného, co pro ně udělat můžete. A v mé zemi je to fluktuace od jednoho k druhému, stát vedle státu v odlišném měřítku. Ale ne každý se pochopitelně změní uvězněním, někdo se nezmění vůbec, někdo se stane jen naštvanějším, jeho život hořčejší a z vězení odchází nezměněn, přesně takový, jaký byl při vstupu do něj. Nicméně i přesto si myslím, že změna je možná, ale musí to být kombinace dobře nastaveného programu zacházení a institucionální podpory a pochopitelně sebevědomí odsouzeného.

Alena Lochmannová: Po této neobyčejné zkušenosti a svém vězeňském působení obecně jste se tedy dále věnoval čistě tématu etnické identity? Jaký pro vás byl odchod z toho výzkumného pole a z vězení obecně?

John M. Coggeshall: Ano, správně. Působil jsem ve vězení do roku 1986 a posléze jsem změnil práci, změnil univerzitu a odešel z tohoto výzkumného pole. Pamatuji si, když jsem odcházel z věznic po své vůbec poslední výuce, odsouzení měli výuku, cítil jsem jídlo a přemýšlel jsem

o životě ve vězení, o tom skutečném, a věděl jsem, že jsem připraven odejít. Tu zkušenost jsem si užil, byla pro mě velmi významná, a to nejen v intelektuální rovině. Myslím, že to bylo významné i pro mé studenty, potkal jsem řadu velmi zajímavých lidí. Víte, vždy jsem se snažil důsledně oddělovat to, proč tam tito jedinci zřejmě byli z hlediska jejich kriminálního působení, od toho, kým byli jako lidé, s nimiž jsem se setkával. Chápal jsem, že i to, proč byli za mřížemi, byla součástí jich samých, ale já s nimi chtěl interagovat ve třídě jako se svými studenty. Nechtěl jsem vědět, co udělali, nechtěl jsem, aby to ovlivnilo jakýmkoliv způsobem to, jak jsem s nimi jednal. Chtěl jsem a měl jsem je vždy za studenty ve třídě.

Alena Lochmannová: Co je pro vás nejvýznamnější na tom, kým jste, tedy etnologem nebo chcete-li kulturním antropologem.

John M. Coggeshall: Víte, vlastně jedním z těch důvodů, proč stále otálím s důchodem, je to, že jsem kulturním antropologem skutečně rád. Mám skutečně rád, že se mohu učit o jiných způsobech života. Opravdu mám rád nejen to, že se o těchto způsobech učím, ale to, že mám možnost vidět svět skrze oči lidí, kteří mohou být trochu odlišní, než jsem já, ať už kvůli náboženství, etniku nebo v daném případě uvěznění a díky tomu, že skrze jejich oči nahlížím na jejich svět, mám možnost o něm reportovat a přinést také svoji perspektivu toho, jak se domnívám, že svět funguje. Ve vězení jsem měl řadu zajímavých zkušeností a zážitků, které v řadě ohledů otevřely mé oči. A od té doby jsem měl řadu zajímavých zkušeností s lidmi, s nimiž jsem se seznámil díky mému výzkumu a sblížil jsem se s nimi. A jak vždy říkám svým studentům, největší výzvou je držet si jistý odstup od některých těchto vztahů a vazeb, protože je to někdy složité. Ale bylo to velmi uspokojující, a jak jsem řekl, sdílet jiné způsoby života, sblížit se s lidmi, přesně tohle pro mě bylo vždy nesmírně obohacující. A nechci to vzdát a vím, že ve skutečnosti ani nemusím. A to je to, jak vidím sám sebe jako etnologa. A jak už jsem řekl, je to jeden z těch důvodů, proč nechci do důchodu, protože co jiného bych vlastně dělal, když je toto tak velkou součástí mě samotného.

Alena Lochmannová: Většinu svých studií jste založil na terénním výzkumu. Co pro vás bylo v terénu nejpodstatnější? Dá se vůbec dobrá kulturně antropologická studie založit čistě jen na studiu pramenů, aniž by výzkumník alespoň „nahlédl“ do terénu?

John M. Coggeshall: Když jsem začal působit jako kulturní antropolog, v začátcích jsem byl svým způsobem stydlivou osobou a nebylo pro mě úplně jednoduché se setkávat s lidmi. Tedy v počátcích mé kariéry, ale i později pro mě často bylo náročné někoho oslovit, aktivně vejít v kontakt s někým neznámým. Ale čím více jsem se do těchto situací dostával, tím lepší jsem v nich byl, tím pohodlněji a přirozeněji jsem se v nich cítil. Nyní si skutečně užívám a oceňuji možnost někoho vyhledat, představit se a vysvětlit, kdo jsem a o co se zajímám, že mě skutečně v určité otázce zajímá jejich pohled na věc a tím získat možnost, že se mnou tito lidé budou sdílet to, co by za jiných okolností se mnou zřejmě nikdy nesdíleli. A je pro mě extrémně uspokojující, když mezi mnou a někým druhým vzniká vazba. V průběhu let mi mnoho lidí řeklo, že mi důvěřují, že se se mnou cítí dobře a já se vždy snažil reflektovat, co je to, co dělám, díky čemu se tak cítí, díky čemu mi důvěřují, a zcela upřímně nemám nejmenší tušení. Ale zřejmě je tu něco na způsobu, jakým přistupuji k lidem v rámci rozhovorů, co je ovlivňuje natolik, že se téměř vždy cítí v rámci naší interakce dobře. Řada mých projektů v průběhu let pochopitelně zahrnovala studium pramenů a já si užíval, že jsem mohl vyhledávat zdroje, pracovat s materiály, které byly v minulosti publikovány, a využívat je jako podklad pro současné studie, ale to, co si skutečně užívám je interakce s lidmi v terénu. Mám rád, když si mohu sednout s někým druhým v jeho domě, v jeho obýváku a vyslechnout si věci o jeho životě, které bych za jiných okolností neměl nikdy šanci zjistit. Toto je skutečně obohacující zkušenost a v průběhu let jsem zažil řadu

úžasných interakcí s lidmi, které mi připomněly, kým jsem a že jsem skutečně rád, kým jsem. Sám sebe považuji za velmi šťastnou osobu, protože mám možnost dělat něco, co mě skutečně baví, ať už mluvíme o výuce nebo výzkumu, a nedokáži si představit, že bych dělal něco jiného.

Alena Lochmannová: Zdůrazňujete, že jste rád kulturním antropologem a nyní trávíte téměř půl roku v České republice. Jak tedy nahlížíte na českou kulturu? Co je pro ni specifické?

John M. Coggeshall: Na tomhle místě je něco, do čeho jsem se zamiloval. Nemyslím jen Prahu, ale obecně českou kulturu. A zamiloval jsem se už v roce 1995, což bylo poprvé, kdy jsem sem přijel jako součást jiného studijního pobytu a zamiloval jsem se do tohoto místa. Historie tohoto místa je úžasná, architektura je krásná, stejně tak krajina a lidé byli vůči mně vždy velmi přátelští a otevření a už tehdy jsem si říkal, že se rozhodně musím vrátit. Tehdy jsem si řekl, že se chci potkat s etnology, chci se s nimi setkat osobně, navázat kontakt. V té době jsem pracoval na projektu s profesorem geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy a zeptal jsem se ho, kde je etnologické pracoviště. Ten mě nasměroval a já sem jednoho dne přišel, zaklepal jsem na dveře, kde byla sekretářka, a začal na ni mluvit anglicky, ale ona netušila, o čem to mluvím. Tehdy někoho sehnala, myslím si, že to byl František Vrhel. Ten přišel do kanceláře a řekl: Hablas español? A já na to, že jen anglicky. A tak šel sem do této místnosti a jediný, kdo zde byl, byl Leoš Šatava. Tímto způsobem jsem se setkal s Leošem Šatavou a od té doby jsme byli přátelé. A když jsem mu později představil své studenty, on mi představil některé své. Tedy jsem poznal některé jeho studenty a s některými zůstal v průběhu let v kontaktu. Najednou zde bylo více a více lidí, více a více vazeb. A musím říct, že Češi byli vždy velmi vstřícní, velmi vřelí, mám jednu nebo dvě nepříjemné zkušenosti, ale ve skutečnosti vlastně o nic nešlo, spíše se jednalo o nepochopení kvůli tomu, že neumím česky. Umím jen pár slovíček, ale tím to končí. Tudíž mám zde především pozitivní zkušenosti a upřímně bych velmi rád zůstal, ale čeká na mě můj život doma ve Státech. Jeden z mých studentů se mi nedávno ptal, po čem se mi stýská, a já si vzpomněl, jak jsem jednou pár týdnů zpět šel přes Staroměstské náměstí a bylo to takové krásné slunečné odpoledne a sám sebe jsem se ptal na tuto otázku, co zde z domova postrádám nejvíc. Samozřejmě postrádám svoji rodinu, některé své přátele, postrádám některá místa, na která se rád vracím, ale ve skutečnosti mi toho tady příliš dalšího nechybí. Je to prostě úžasné místo, cítím se tu velmi dobře, nemluví sice česky, což je trochu nepříjemné, ale i tak se tu cítím velmi dobře. Když se vrátím k české kultuře, samozřejmě je tu řada rozdílů mezi českou kulturou a kulturou Spojených států, ale jako etnolog jsem toto předpokládal. Američana zde poznám na ulici hned, mluví hlasitě, mluví anglicky, dělá určité věci, a tak já se snažím co nejvíce zapadnout. V České republice je určitá kultura formálnosti, určitá byrokratická zátěž, nicméně naštěstí pro mě já tomuto příliš nečelil, protože mluví anglicky, a tak jsem zpravidla měl kolem sebe lidi, kteří mi pomáhali s překladem. Je také pravda, že Češi si šetří svůj úsměv pro lidi, které znají opravdu dobře a mají je rádi a s ostatními jednájí velmi formálně. Lidé zde kolem sebe prochází na ulici a nic neřeknou, kdežto my Američané se zpravidla usmíváme. Všiml jsem si toho už při své první návštěvě, a proto jsem na toto byl připraven a už mě to ani více nezaráželo. Věnoval jsem české kultuře pozornost a tak si myslím, že vím, jak se ztratit v davu, jak zapadnout, ale také vím, že stále dělám chyby. Jedna věc, které jsem si všiml, když jsem přijel, byla skutečnost, že v Americe často nosím modré džíny, ale zde jsem si všiml, že většina mužů mého věku modré džíny nenosí. A tak jsem si řekl, že je načase přestat modré džíny nosit a začal jsem zde nosit tmavší kalhoty. Mladí lidé džíny nosí, ale pro muže mého věku je to méně časté, a tak jsem si řekl, že je třeba se přizpůsobit.

Alena Lochmannová: Na Ústavu etnologie vyučujete dva kurzy. Jaká je pro vás práce s českými studenty?

John M. Coggeshall: Oba kurzy jsou ze značné části založeny na diskusi a tedy jedna z velkých výzev, kterou jsem zvažoval, byla, do jaké míry budou čeští studenti ochotni diskutovat v angličtině. A čistě náhodou jsem se setkal s českou studentkou v zahraničí, která studuje na mé univerzitě, někde viděla mé jméno a všimla si, že se chystám do České republiky, a tak mě vyhledala a řekla, že mi ráda řekne několik věcí o své zemi. Jednou z věcí, kterou jsme probírali, bylo i to, co mohu očekávat od českých studentů. Mluvil jsem také s dalšími lidmi, Čechy, a často mi bylo řečeno, že většina studentů bude dost možná neochotná či váhavá sdělovat své názory, protože jsou zpravidla zvyklí, že je jim řečeno: „Toto je to, co máte vědět, abyste složili test.“ Druhý důvod, který uváděli, byl, že studenti budou váhat s mluveným projevem, protože se dost možná budou stydět ve vazbě na jejich úroveň jazyka, protože byli tolikrát opravováni jako děti, jako mladí dospělí... a tak možná budou váhat, zda mají v angličtině přispět do diskuse svými názory, protože se jednoduše budou bát, že je řeknou špatně. A tak jsem musel přemýšlet, jak toto překonat. Tedy na první hodině jsem řekl, že to není hodina anglického jazyka, že nebudu studenty známkovat ze znalosti jazyka, že mě to netrápí, dokud budu schopen porozumět tomu, co říkají a co píší. Řekl jsem jim, že nemám v plánu jim opravovat gramatiku, že to nemá nic co do činění s jejich hodnocením, ale že to, co mě zajímá, jsou jejich myšlenky. Je pochopitelně také výhodné, že v obou kurzech jsou studenti, kteří jsou zde na Erasmu, například učím jednu studentku z Itálie, jejíž angličtina je na velmi dobré úrovni a nebojí se mluvit, a já se domnívám, že je pozitivním modelem pro ostatní studenty. Není překvapivé, že někteří mluví více než jiní, někteří mají lepší znalost jazyka než jiní, ale jsou to malé třídy, ve kterých se studenti znají, a mám dojem, že se tam cítí dobře, takže to funguje. Samozřejmě se stalo několikrát i to, že bylo ve třídě hrobové ticho. Ale to není nic, co by se nestalo ani v mých amerických kurzech, a tak prostě jen počkáte chvíli a někdo promluví, což obvykle funguje. Také můžete položit otázku znovu, pouze jiným způsobem a to také funguje. Studenti jsou velmi inteligentní, jejich angličtina je na velmi dobré úrovni, jsou angažovaní. Jsou vším tím, co jsem očekával, dost možná více. Jsou opravdu skvělí studenti a řadu z nich budu postrádat. Jsem skutečně vděčný za tuto zkušenost a příležitost.

Alena Lochmannová: Děkuji za rozhovor. Děkuji Ústavu etnologie UK za poskytnutí prostoru pro realizaci rozhovoru.

Alena Lochmannová
Západočeská univerzita v Plzni
lochmann@fzs.zcu.cz